

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Komunikaciji Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija o globalnom pristupu istraživanju i inovacijama – Europska strategija za međunarodnu suradnju u svijetu koji se mijenja

(COM(2021) 252 final)

(2022/C 105/11)

Izjaviteljica: **Neža REPANŠEK**

Zahtjev za savjetovanje:	Europska komisija, 1.7.2021.
Pravna osnova:	članak 304. Ugovora o funkcioniranju Europske unije
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za jedinstveno tržište, proizvodnju i potrošnju
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	30.9.2021.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	20.10.2021.
Plenarno zasjedanje br.:	564
Rezultat glasovanja (za/protiv/suzdržani):	231/0/4

1. Zaključci i preporuke

1.1. EGSO pozdravlja predanost EU-a preuzimanju vodeće uloge i očuvanju otvorenosti u međunarodnoj suradnji u području istraživanja i inovacija, uz istodobno promicanje jednakih uvjeta i reciprociteta koji počivaju na temeljnim vrijednostima.

1.2. EGSO pozdravlja zaključke Deklaracije iz Bonna o slobodi znanstvenog istraživanja usvojene na Ministarskoj konferenciji o europskom istraživačkom prostoru (EIP) održanoj u tom gradu 20. listopada 2020. jer je ona preduvjet za dinamično istraživačko i inovacijsko okruženje koje teži unapređenju znanja i dobrobiti društva. EGSO podržava usvajanje tih načela na međunarodnoj razini u budućnosti.

1.3. EGSO smatra da je potrebno bolje uključiti organizacije civilnog društva u potporu institucijama EU-a i državama članicama u razvoju izvanrednih politika i posebnih programa (profesionalna mobilnost, privlačenje i zadržavanje istraživača te rezultati primijenjenih istraživanja i inovacija za poduzetničku kulturu MSP-ova u EU-u) koji mogu iskoristiti dodanu vrijednost EU-a, što pak može doprinijeti ambicioznom europskom istraživačkom prostoru⁽¹⁾ u sljedećem desetljeću. To bi posebno trebalo uključivati uzimanje u obzir iskustava stečenih tijekom pandemije i utjecaja klimatskih promjena na društva i gospodarstva, kao i potrebu za osiguravanjem potpunog prijenosa znanja i tehnologije putem digitalne transformacije istraživanja. Pandemija je u prvi plan stavila suradnju u području zdravlja, pri čemu naglasak mora biti na osiguravanju dostupnosti zdravstvene skrbi, pravodobnom poboljšanju i jačanju zdravstva, kao i na suradnji među zdravstvenim djelatnicima, pri čemu se zajedničkim radom mogu pronaći rješenja za čak i najsloženije zdravstvene probleme.

1.4. EGSO želi istaknuti važnost jačanja vodeće uloge EU-a u podupiranju multilateralnih partnerstava u području istraživanja i inovacija kako bi se pronašla nova rješenja za zelene, digitalne, zdravstvene, društvene i inovacijske izazove, uzimajući u obzir trenutačni učinak COVID-a 19 na europske zdravstvene sustave, društva, poslovne zajednice i svjetsko gospodarstvo općenito.

1.5. Kako bi se konkretno doprinijelo cilju snažnijeg EU-a na svjetskoj razini, EGSO traži da se organizacije civilnog društva na odgovarajući način uključe na razini EU-a i na nacionalnoj razini u rad Europske komisije u praćenje mjera, kako je navedeno u Komunikaciji Komisije. Imajući u vidu planirani forum EIP-a za tranziciju, EGSO predlaže olakšavanje zajedničkog djelovanja s institucijama EU-a i nacionalnim institucijama putem preliminarnog izvješća Mreže znanja civilnog društva, koje bi se dostavilo i o kojem bi se raspravljalo na međunarodnoj konferenciji 2022. godine.

⁽¹⁾ Memorandum Predsjedništva Vijeću „Obnova europskog istraživačkog prostora – Kako pripremiti uvođenje ambicioznog europskog istraživačkog prostora primjerenog za iduće desetljeće?“ i „Novi europski istraživački prostor: Vijeće usvojilo zaključke“ (priopćenje za medije, 1. prosinca 2020.).

2. Opće napomene

2.1. U Komunikaciji o globalnom pristupu istraživanju i inovacijama iznosi se Komisijino stajalište o europskoj strategiji za međunarodnu suradnju u području istraživanja i inovacija, kojom se ujedno nastoje ojačati partnerstva kako bi se pronašla nova rješenja za zelene, digitalne, zdravstvene, društvene i inovacijske izazove.

2.2. Ta se nova strategija temelji na dvama glavnim ciljevima. Prvo, želi se uspostaviti okruženje za istraživanje i inovacije koje se temelji na pravilima i vrijednostima i koje je usto otvoreno kako bi se istraživačima i inovatorima diljem svijeta pomoglo da surađuju u okviru multilateralnih partnerstava i pronalaze rješenja za globalne izazove. Drugo, nastoje se osigurati reciprocitet i jednaki uvjeti u međunarodnoj suradnji u području istraživanja i inovacija.

2.3. Novi globalni pristup trebalo bi provoditi na sljedeće načine:

- prilagođavanjem bilateralne suradnje EU-a u području istraživanja i inovacija kako bi ona bila kompatibilna s europskim interesima i vrijednostima te kako bi se ojačala otvorena strateška autonomija EU-a;
- mobiliziranjem znanosti, tehnologije i inovacija u svrhu ubrzanja održivog i uključivog razvoja te tranzicije prema otpornim društvima i gospodarstvima zasnovanima na znanju u zemljama s niskim i srednjim dohotkom;
- pokretanjem inicijativa po uzoru na pristup Tim Europa, koji objedinjuje djelovanje EU-a, financijskih institucija i država članica kako bi se povećali djelotvornost i učinak mjera.

2.4. Komunikacija ujedno služi i kao izvor smjernica za provedbu međunarodne dimenzije novog programa EU-a za civilna istraživanja i inovacije Obzor Europa i ostvarivanje sinergija između tog i drugih programa EU-a, osobito Instrumenta za susjedstvo, razvoj i međunarodnu suradnju – Globalna Europa.

3. Zalaganje za međunarodnu otvorenost i temeljne vrijednosti u istraživanju i inovacijama

3.1. Želimo li zadržati vodeći položaj, program EU-a za istraživanje i inovacije mora ostati otvoren svijetu. To znači da bi sudionici iz cijelog svijeta, bez obzira na mjesto poslovnog nastana ili boravka, trebali moći sudjelovati u programima EU-a kao što su Erasmus+ i Obzor Europa. Povrh toga, u svim međunarodnim partnerstvima treba dodatno promicati i primjenjivati poštovanje i zajedničko razumijevanje vrijednosti u istraživanju.

3.2. Na temelju *Europskog kodeksa ponašanja za istraživački integritet* ⁽²⁾, u mišljenju EGSO-a „Novi europski istraživački prostor (EIP) za istraživanje i inovacije” ⁽³⁾ naglašava se potreba da se načelo znanstvenog i etičkog integriteta uključi u etičnost i integritet istraživanja kako bi se spriječili gubici u pogledu ljudskog zdravlja i financijskih sredstava, kao i znanstveni neuspjeh. U Komunikaciji se naglašava uloga EU-a u zaštiti zajedničkih temeljnih vrijednosti pri rješavanju etičkih pitanja i osiguravanju antropocentričnih tehnoloških inovacija.

3.3. U međunarodnu suradnju u području istraživanja trebalo bi uključiti akademsku slobodu, institucijsku autonomiju, etičke aspekte i aspekte integriteta istraživanja, njihove empirijske temelje, rodnu ravnopravnost, raznolikost i uključivost. EGSO se čvrsto slaže s time da su rodna ravnoteža i ravnopravnost, osnaživanje i sudjelovanje mladih te uključenost i raznolikost važni u globalnim istraživanjima u području inovacija. Na svim bi razinama trebalo zagovarati uključivo i poticajno okruženje za istraživanje bez političkog uplitanja, te prilike za istraživanje. EGSO pozdravlja inicijativu Europske komisije za razvoj i promicanje smjernica za rješavanje problema vanjskog uplitanja koje su usmjerene na istraživačke organizacije i ustanove visokog obrazovanja EU-a.

3.4. Globalni je cilj EU-a da u okviru koncepta „otvoreni podaci i otvorena znanost” skupovi podataka budu vidljivi, dostupni, interoperabilni i ponovno upotrebljivi.

3.5. Važno je osigurati temeljno financiranje na nacionalnoj razini i pobrinuti se za odgovarajuću razinu ulaganja u istraživanje i razvoj kojom se mogu ostvariti ciljevi utvrđeni u tom sektoru.

⁽²⁾ *The European Code of Conduct for Research Integrity*, www.alllea.org (6. lipnja 2021.).

⁽³⁾ Mišljenje EGSO-a, *Novi EIP za istraživanje i inovacije* (SL C 220, 9.6.2021., str. 79.).

3.6. Znanstvena diplomacija mogla bi pomoći EU-u da projicira meku silu i djelotvornije ostvaruje svoje gospodarske interese i vrijednosti, zadovoljava potražnju i interes partnerskih zemalja i iskorištava svoje prednosti vodeće sile u području istraživanja i inovacija. EGSO je uvjeren da bi konstruktivan socijalni i građanski dijalog na svim razinama pridonio uspješnoj znanstvenoj diplomaciji u našim zajednicama.

4. Nova ravnoteža – ususret ravnopravnim uvjetima i reciprocitetu u istraživanju i razvoju

4.1. Zahvaljujući svojim politikama i programima EU je važan katalizator internacionalizacije u području istraživanja i inovacija. Ujedno je u stanju uključiti i proizvodne sustave te mobilizira znanost, mlade istraživače, interdisciplinarnu mrežu, tehnologiju i inovacije kako bi se ubrzao održiv i uključiv razvoj, s jedne strane, i tranzicija prema otpornim društvima i gospodarstvima zasnovanima na znanju u zemljama s niskim i srednjim dohotkom, s druge strane. EGSO naglašava važnost privatnih, a osobito javnih ulaganja u znanost kako bi se održao korak s drugim globalnim silama u području istraživanja i inovacija te kako bi se istodobno zaštitila ljudska prava i temeljne vrijednosti.

4.2. Druge velike sile u području znanosti trenutno u tom području troše više (u postotku bruto domaćeg proizvoda) nego EU. Geopolitičke napetosti rastu, a ljudska prava i temeljne vrijednosti, primjerice akademska sloboda, dovode se u pitanje. Akademska sloboda okosnica je visokog obrazovanja u EU-u i treba je zaštititi u odnosu na treće zemlje. U svjetlu nedavnih događaja, EGSO pozdravlja i podržava poziv europskih znanstvenika⁽⁴⁾ na hitno djelovanje kako bi se stvorili ubrzani dodatni zakoniti putovi za istraživače i znanstvenike koji su izloženi riziku, uključujući znanstvenike, studente i aktere civilnog društva iz Afganistana, posebno žene te pripadnike etničkih i vjerskih manjina.

5. Zajedničko suočavanje s globalnim izazovima

5.1. EGSO u potpunosti podržava stavljanje jasnog naglaska na pravednu dvostruku tranziciju, odnosno digitalnu tranziciju i zeleni plan, zdravlje i dugoročne politike oporavka nakon COVID-a 19. Europa mora više nego ikad prije sudjelovati u prekograničnoj suradnji kako bi, zajedno s drugim partnerima, uspjela razviti inovativna rješenja za ostvarivanje pravedne zelene i digitalne tranzicije u skladu s ciljevima održivog razvoja te kako bi promicala otpornost, prosperitet i konkurentnost Europe – posebno u korist mikro MSP-ova – i podupirala gospodarsku i socijalnu dobrobit. U okviru poticanja tranzicije prema otpornijem europskom gospodarstvu od presudne je važnosti uključiv oporavak u kojemu nijedan Europljanin ni Europljanka ne smiju biti zapostavljeni na putu prema održivom europskom gospodarstvu, pri čemu za radnike treba stvoriti nove mogućnosti. Važnu ulogu u tim procesima mogu imati i socijalne inovacije.

5.2. Recipročna otvorenost, slobodna razmjena ideja i zajedničko stvaranje rješenja izuzetno su bitni za stjecanje i unapređenje temeljnog znanja. To su ključne sastavnice dinamičnog inovacijskog ekosustava jer se otvorenost suradnje, koja obilježava djelovanje EU-a, odvija u transformiranom globalnom okruženju.

5.3. Mobilizacija istraživača i inovatora iz cijelog svijeta bit će presudna za dobrobit građana i budućih generacija. Kao što je vidljivo iz najnovije svjetske pandemije, jačanje međunarodne suradnje u pitanjima kao što je globalno zdravlje pomaže nam u osmišljavanju revolucionarnih inovacija. EU bi trebao podupirati svoje ciljeve otvorene strateške autonomije tako što će istodobno prilagođavati svoju bilateralnu suradnju sa zemljama koje nisu članice EU-a u određenim područjima⁽⁵⁾.

5.4. U odgovoru na aktualne globalne trendove EU bi trebao biti uzor drugima i promicati multilateralizam utemeljen na pravilima. Potrebno je dati novu snagu multilateralnom poretku kako bi on služio svojoj svrsi i mogao se nositi s globalnim izazovima te kako bi se odgovorilo na sve veće zahtjeve građana za transparentnošću, kvalitetom i uključivošću. EU bi također trebao promicati ambicioznu modernizaciju ključnih multilateralnih međunarodnih institucija i provoditi zajednički plan za recipročnu otvorenost suradnje u području istraživanja i inovacija kako bi se olakšao globalni odgovor na globalne izazove i razmjenjivale najbolje prakse.

⁽⁴⁾ <https://www.scholarsatrisk.org/2021/08/urgent-appeal-to-european-governments-and-eu-institutions-take-action-for-afghanistans-scholars-researchers-and-civil-society-actors/>

⁽⁵⁾ Integracija suradnje sa zemljama EFTA-e, zapadnim Balkanom, Turskom, zemljama obuhvaćenima europskom politikom susjedstva i Ujedinjenom Kraljevinom, produbljivanje partnerstava EU-a s Afrikom, Latinskom Amerikom i drugim regijama itd.

5.5. EU bi trebao imati vodeću ulogu u postavljanju globalnih održivih normi, a to bi trebalo unaprijediti i većom ulogom u međunarodnoj suradnji u području prednormativnih i standardizacijskih istraživanja prilagođenih MSP-ovima. EGSO također naglašava važnost mjera potpore MSP-ovima u svim područjima zaštite prava intelektualnog vlasništva.

5.6. EGSO u potpunosti podržava akcijski plan za intelektualno vlasništvo⁽⁶⁾ kao vrlo dobar i cjelovit pristup modernizaciji sustava intelektualnog vlasništva EU-a. Pokretanje jedinstvenog patentnog sustava mora biti glavni prioritet i ono će znatno poboljšati konkurentnost poduzeća iz EU-a.

5.7. Neke zemlje sve više nastoje preuzeti tehnološko vodstvo putem diskriminirajućih mjera i često se koriste istraživanjem i inovacijama kao sredstvom za uspostavljanje globalnog utjecaja i društvene kontrole. Potrebno je povećati prosperitet i gospodarsku konkurentnost EU-a, kao i njegovu sposobnost da samostalno pribavlja i građanima osigurava ključne tehnologije i usluge koje su sigurne i pouzdane. EU bi trebao imati vodeću ulogu u razvijanju novih globalnih normi, međunarodnih standarda i okvira za suradnju u područjima kao što su digitalizacija, uključujući umjetnu inteligenciju, i druge nove tehnologije. Demokratska i regulatorna snaga EU-a važno je sredstvo za izgradnju boljeg svijeta, a njegova vjerodostojnost kao aktera mira i njegove sigurnosne i obrambene strukture mogu doprinijeti podupiranju multilateralnih nastojanja za očuvanje, održavanje i izgradnju mira.

5.8. EGSO predvodi raspravu o umjetnoj inteligenciji otkada je donio svoje prvo mišljenje o tom pitanju 2017. godine⁽⁷⁾ te je tijekom posljednjih nekoliko godina objavio niz mišljenja o toj temi⁽⁸⁾. EGSO zagovara pristup ljudske kontrole nad umjetnom inteligencijom, gdje ljudi i dalje upravljaju umjetnom inteligencijom u tehničkom smislu i zadržavaju sposobnost odlučivanja hoće li je, kada i kako koristiti u našem društvu u cjelini. Nadalje, pozornost treba skrenuti i na utjecaj umjetne inteligencije na radna mjesta, važnost pronalaženja prave ravnoteže između propisa, samoregulacije i etičkih smjernica te utjecaja umjetne inteligencije na potrošače. EGSO je trenutačno u fazi izrade nacrtu službenog mišljenja o prijedlogu Akta o umjetnoj inteligenciji Europske komisije⁽⁹⁾.

5.9. Sposobnost EU-a da bude globalni akter osigurava se i dosljednošću između vanjskog djelovanja i unutarnjih politika EU-a u svakoj državi članici. Ujedinjen i dosljedan glas EU-a ključan je za stabilizaciju naših partnerstava i saveza s trećim zemljama, podupiranje multilateralnih i regionalnih organizacija i dogovor o pristupu globalnom javnom dobru koji se više temelji na interesima.

Bruxelles, 20. listopada 2021.

Predsjednica
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Christa SCHWENG

⁽⁶⁾ Mišljenje EGSO-a „Akcijski plan za intelektualno vlasništvo” (SL C 286, 16.7.2021., str. 59.).

⁽⁷⁾ SL C 288, 31.8.2017., str. 1.

⁽⁸⁾ SL C 440, 6.12.2018., str. 1.; SL C 440, 6.12.2018., str. 51.; SL C 240, 16.7.2019., str. 51.; SL C 47, 11.2.2020., str. 64.; SL C 364, 28.10.2020., str. 87.

⁽⁹⁾ INT/940 – Uredba o umjetnoj inteligenciji (SL C 517, 22.12.2021., str. 61.).